

Neven Ušumović

DAŠA DRNDIĆ ZA I PROTIV FORUMA TOMIZZA

Daša Drndić sudjelovala je na simpoziju Foruma Tomizza u Umagu i Kopru 2004., 2009., 2016. i 2017. godine, a bila je članica žirija Međunarodnog natječaja za kratku priču Lapis Histriae (koji se organizira u okviru Foruma Tomizza) od 2012. do 2014. godine. Voljela je Daša dolaziti na Forum Tomizza: tu se susretala, kako je govorila, sa svojom „jadnom usamljenom bratijom“.

Ali, tijekom vremena, ta ju je naša manifestacija sve više nervirala: „Zid, žica, granica, različitost, tolerancija i netolerancija – šesnaest su godina teme ovih, Tomizzinih susreta. Govorilo se uglavnom argumentirano i "umiveno", razgovarali su manje-više istomišljenici, pa su ti i takvi razgovori često rezultirali osjećajem jedinstva i nekog mirnog salonskog spokoja. Meni je na ovim susretima oduvijek nedostajala prisutnost one druge strane, oni u suštini ratoborni ekstremno desničarski nastrojeni neistomišljenici i njihove neargumentirane, rabijatne optužbe protiv teza i prakse koje su u svijetu odavno prihvaćene kao temelj demokracije, a sve umotano u plašt lažnog domoljublja i imperativ očuvanja, također lažnog, nacionalnog identiteta. Nedostajala mi je diskusija i konfrontacija suprotstavljenih mišljenja. Ali tada, do danas, situacija u svijetu, pa tako i u ovim našim poslušnim malim zemljama, nije se činila dramatično opasna. Postojale su niše u koje smo se mogli zavući, u kojima smo vjerovali da smo zaštićeni(...) Danas, na apsolutno svim frontama, na svakom terenu, ekonomskom, političkom, vjerskom, kulturnom, jezičnom, sportskom, modnom, općenito – društvenom, znači i na onom intimnom, vidimo kako fašizam prodire u naše male zaštićene atare i ruši naše ipak nevješto sklepane fortifikacije.“ (Izlaganje Daše Drndić u Umagu, 19. 5. 2016.)

Daša je bila žena za barikade, oštra, glasna i neumoljiva. Sva četiri izlaganja koja je imala na Forumu Tomizza završavala je u apokaliptičnom tonu, nagovještavajući katastrofičnu bujicu koja će pomesti našu inscenaciju otpora i rituale dijaloga i razumijevanja. Kao i u svojim književnim djelima, nastojala je povesti svoje sugovornike i čitatelje onkraj jezičnih okvira – u prostore intenzivnog djelovanja, borbe i akcije. Paradoksalno, upozoravala je neprestano svoje slušatelje da je vrijeme razgovora i pisanja već prošlo i da je trenutak da se napravi nešto više; grandiozno književno djelo ili mudar govor nisu je mogli zadovoljiti. Kada je čitala iz svojih romana nikada to nije činila s uživanjem, s onim tipičnim samozadovoljstvom koje odlikuje nastupe mnogih književnih bardova i medijskih zvijezda; ne, ni u tim trenucima nije ugađala ni sebi ni svojim čitateljima: njezini nastupi bili su uznemiravajući, iritantni, beskompromisno okrenuti protiv „magije jezika“. Daša nije htjela očarati, nego raščarati!

Već je u prvom svom nastupu na Forumu Tomizza 2004. godine upozoravala na „dvosmjerni hod (ne)tolerancije“: „...ipak, bez obzira na to što će se dogoditi, jedna stvar izgleda sigurna. Uz daljnju borbu za pozitivnu toleranciju koja traga za sve dubljim izvorima diskriminacije u nadi da će doprijeti do njihovih korijena i, ako ne likvidirati ih, ono bar

žigosati ih; uz progresivnu homogenizaciju, maskiranu sve glasnijom ideologijom raznovrsnosti - svijet će možda doista postajati tolerantniji, ali i sve manje zanimljiv.“ A Daša je najmanje tolerirala novoproglašene nacionalne svetinje, pogotovo ako se njima glorificira nedjelovanje: „...degutantne su laži koje se proglašavaju istinama, to odbijanje da se vidi kako u mraku, u katakombama Katoličke crkve pojedini njeni dostojanstvenici, u vremenima rata i u vremenima mira, koračaju na prstima, uplašeni, kukavni, uronjeni u ustajale vode imaginarne moći; zastrašujuće je njihovo nedjelovanje koje, kao u filmovima užasa, metamorfozira u čudovišno nedjelo, patetični pokušaj da se istovremeno služi dvjema oprečnim idejama, onoj slobode i onoj pokornosti i sluganstva, da se život svede na "i – i", na "ali", kad "i" znači zatiranje ljudskog roda pred kojim bi svako "ali", tako i ono Božje, trebalo ustuknuti. Jer, nema te vjere koja je veća od života jednog nedužnog čovjeka.“ (izlaganje 2017. godine).

Dašini najbliži pamte i govore o njezinim djelima velike humanosti, za vrijeme i nakon rata. Pogled je imala uprt u bezdano Zlo, ali je pri tome pružala ruke i širila utopijsko zajedništvo oko sebe.

Mi, pak, koji smo joj mogli biti djeca, pamtit ćemo prije svega njezinu majčinsku brigu. Ta njezina strana očitovala se i dok je bila članica žirija književnog natječaja Lapis Histriae. Naime, kad bi je oduševila priča nekog mladog pisca/spisateljice, Daša Drndić se nije zaustavljala na tome da toj priči da velik broj bodova (zahtijevajući, dakako, i od ostalih članova žirija da naprave isto!), ne, ona bi učinila sve da i upozna tog pisca/spisateljicu, da joj pomogne u daljnjem književnom stvaranju, pa u nekim slučajevima čak i u privatnom životu. Danas su to sve već pisci/spisateljice s knjigama i svojim čitateljima: Želimir Periš, Bojan Krivokapić, Sanja Nikolić, Natalija Miletić, Staša Aras...

Književno djelo Daše Drndić stoji i stajat će kao trajna brana blatnim bujicama relativizacije ratnih zločina i revizionizma, tim bujicama koje se valjaju postsocijalističkim zemljama, ali i državama „uređene“, umivene Europe. *

* Daša Drndić bi protiv ovog uznošenja rekla: “Naša bezdomnost ukotvit će se po mračnim budžacima raznih domovina, starim i novostečenim. Poput plutajućih otočića, povremeno ćemo možda začepiti koju pukotinu na podignutim ustavama iz kojih kuljaju i huče velike i teške, nezaustavljive, vode. I to je sve.” (Forum Tomizza, Kopar, 2009.)